

РСФСР-нин Компартиясынын Тыва рескомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

ДУГУРЖУЛГАЛАРГА АТ САЛДЫНГАН

ТОКИО, апрель 18. (СЭТА-ның корр.). Ол хун ССРЭ-нин Президентиниң М. С. Горбачев биле Япония-нын премьер-министри Г. Кайфу-нун аразына чугаала-жышкынынар орай кезеңге чедир уламчылаан. Олар совет-япон меделелди хүлээп алыры база элээн хой дугуржулгаларга ат салыры-биле доозулаган.

Ол хун айма хой болгаш, Чамдык айтырылгар талазы-биле чугаалажышкынынар катеп-катеп бооп турганын-дан пайда корудың шак-уе чедипсегезин. Билдиг бол-жажок ийи чурттуң удуртук-чулары эки түнелдериниң че-дип амыр дээр чугаала-жышкынынары орайга чедир үргүлүзүн. Ол күжүнниң-киниринин түнелинде элээн хой дугуржулгалар кылды-ган. Оларын эң чугаалазы совет-япон меделелге ат сал-дынганы болур. Меделелге М. С. Горбачев, Т. Кайфу ат салган.

Нинтизи-биле 15 дугуржул-га кылдыган. Оларын 12-зинге ат салдыган. Салды-экономикиниң харылааларын хөгжүдөр, барааннар соолу-газының хемчээли көвүд-дир, Совет Эвилелиниң ры-нок экономиказыне шил-чиринге Японияның тала-зында техникум дүзүм коргүдери дээр оон-даа еске айтырылгар талазы-биле дугуржулгаларга ат салдыган. Туттурган шериглериниң ла-герьеринде турар кижилер дугайында база Чернобылда болган аварияның урукта-лар уузкарында хамаарыш-тар кылдыган дугуржул-галар ийи чурттуң аразында харылааларын бүтү амыр-дар аайы-биле хөгжүдөр база биржиып элсегезиниң херек-лел турар. Күлтурга, болбас кам-галалы, адролуп энергияны тайбыч сорулгаларга ажы-лаар, агаар харылааларын калбартыр талазы-биле дугуржулгалар чедип алынган. Документаларга ат салды-ган соонга М. С. Горбачев биле Т. Кайфу чугаа солуш-кан.

М. С. Горбачев үш хун уламчылаан чугаалажыш-

кынынын түнелдериниң дугайың Японияның парлаа-га клувунга болгаш парлаага конференцияныга чугаалаан болгаш хой саныг айтыры-ларга харылаан.

Апрель 18-тин эртенинде М. С. Горбачев биле Р. М. Горбачева Аксак ордуунуң садига липа дээр ышты олурткан. Ол чуртка келген улуг болгаш хүндүлүг аалчы-лар апаа малай-ла бир ыш олуртуп чаагай чачылт. Бу-гаар Илдиң буулады кылган.

Уе чедипсегез турган-даа болза, совет удуртукчу Япо-нияның политикаг болгаш хой-шынты ажылдакчылары-биле ужуражышкынынар уламчылаан. Ол Японияның төлээлекчилер палатанын даразының турар черинге оон даразы И. Сакураути, чөвүлелчилер палатанын даразы И. Цутия, еске-даа политикаг партияларын удуртукчулар база чурттуң чааган дарагалар чоразан ки-жилер болгаш парламентиниң көскү депутаттары-биле ужу-рашкан.

И. Сакураути совет удур-тукчуга байыр чедирп тура, ийи чурттуң аразына пайы-ралды быжыгалаар дээр оон чүткүлүг ажылды кылдып турарын онзаалап меделгезин.

М. С. Горбачев хары сө-зүңе бо аян-чоруктуң үрө-түселиг болганын медел-гезин. Ийи чурттуң улустары-ның аразына найыралды бы-жыгалаар, кады ажылдажы-ланы хөгжүдөр талазы-биле болттур аргалар тургустунуп келген. Манай болган чуга-лажышкынынар дегер бай-далын экижилеринге база-ла улуг салдарын чедирер. Чам-дык айтырылгар талазы-биле дугуржулгалар чедип алы-маан-даа болза, ийи тала чуга-лажышкынынары моон солгаар-даа уламчылаар, дил-леп тивышкынынары кылды-лаар. Ам кол чүе чедип алынганы дугуржулгаларын боттандырыр болур деп, ол түнелдеме чугаалаан.

«Ум-но Маэ аалчылар ба-жыныга совет удуртукчу-ларын үезинде туттунган. 1945-чылдың соонга ССРЭ-ге хо-ругдалга турган шериглерини

төлээлекчилери-биле ужу-рашкан. М. С. Горбачев аян-чорук кызын кел чыда, Ха-баровскиге доктаган үезин-де совет болгаш япон солдат-тарын хоорунга барып, апаа чечектерин салган. Элген япон солдаттарын ат-сыын тодаратар, оларын орунштут-кан. Чердерин дилеп тывар та-лазы-биле улуг ажылдар кылдыган. Апаа болган ужуражышкыныга дайысга олген кижилериниң ат-алдары-ның өмүзүннелден амгы бол-гаш келер үеде ийи чурттуң чоңуңуң аразына дайыс-даа, ош-өжөөн болууразының чугаалазы онзаалап меделгет-тинген.

Оон соонда М. С. Горба-чев ол чурттуң политикаг партияларын, хой-шынты организацыйаларын төлээ-лекчилери-биле база көскү хөреңгитерлер-биле ужураш-кан. Оларын өмүзүннелден совет удуртукчуга премьер-министр чоразан Н. Таксита байыр чедирген.

М. С. Горбачев хары сөс чугаалаан.

Токио, апрель 19. (СЭТА-ның тускай корр.). Совет удуртукчу Японияга аян-чорук доозулаган. Бөгүн Японияны император Акихито кааны Митико-биле Аксак ордуга М. С. Горбачев болгаш Р. М. Горбачева-биле байыражышкыны ужуражышкыны кылган.

Кыска беседа соонда совет аалчылар «Синкаэси» дээр дүрген чоруктуң поези-биле Японияның бурунгу найыс-малы Киото хоорайга келе берген. М. С. Горбачев апаа хоорайнын ажыл-херекчи ба-луктериниң төлээлекчилери-биле ужурашкан болгаш 1904-1905-чылдарда болган дайысга олген орус дайыс-ларын көрүпте, эмерик атомнук бомбаладыкка ол-ген кижилерге тураскааткан Тайбыч партияга чоразан.

Японияга аян-чорукту доос-кан, М. С. Горбачев Мурнуу Кореяга аян-чорук кы-лып чорупкан. Ам апаа Корея республиканың Прези-дентиз Ро Дэ У-биле ужу-ражыр.

Токио, апрель 19. (СЭТА-ның тускай корр.). Совет удуртукчу Японияга аян-чорук доозулаган. Бөгүн Японияны император Акихито кааны Митико-биле Аксак ордуга М. С. Горбачев болгаш Р. М. Горбачева-биле байыражышкыны ужуражышкыны кылган.

Кыска беседа соонда совет аалчылар «Синкаэси» дээр дүрген чоруктуң поези-биле Японияның бурунгу найыс-малы Киото хоорайга келе берген. М. С. Горбачев апаа хоорайнын ажыл-херекчи ба-луктериниң төлээлекчилери-биле ужурашкан болгаш 1904-1905-чылдарда болган дайысга олген орус дайыс-ларын көрүпте, эмерик атомнук бомбаладыкка ол-ген кижилерге тураскааткан Тайбыч партияга чоразан.

Японияга аян-чорукту доос-кан, М. С. Горбачев Мурнуу Кореяга аян-чорук кы-лып чорупкан. Ам апаа Корея республиканың Прези-дентиз Ро Дэ У-биле ужу-ражыр.

Совет нинтиледин төөгү-ге эрткен үезиниң дугайында маргылаалар сөөлү үеде бистин чуртувуста чоруп ту-рар, ук маргылааларын топ улаанышкынынары бир-ээн — В. И. Ленинниң төөгү-лүг ролуңуң дугайында ай-тырыг. Бистин чуртувуста эде тургустунушкунуң бөдүүн эвес шапкын чаартылгалары, Чөөн Европа чурттарында болушкунуң ол маргылаа-ларга дыка чидиг салдары чедир турар. Кижилерин сагыш-болалыга чигишши-кинер, харың дүвүрүшкүн бестин тытып келген.

Амгы үеде бистин тавар-рышканымыс байдалын чы-лааган чуртувуста аай эвес. Ол ышкы Ленинни болгаш ленинизмни долгандыр кал-барган чидиг маргылааларын чагыс аай кылдыр, бөдүүн-биле көрүп база болбас. Ол дээрге Ленинниң номналы хой чылдар дугузуңда догма кылдып, ону үеде чыгыртас деп санап, оон идеяларын өс-керилбес өлүг суаур кылдыр хуулаулар дээр орада-жышкынынарың дүрүм бу-гаар түнелди-дир. Ол дээрге авторитар-бюрократтыг со-циализмни деткир соругла-биле ленинизмни хажытканы-нын база түнелди-дир. Ол маргылааларын еске талазы болза бистин эрткен төөгү-лүг үевиңиң эң нарын ай-тырылгарын сайгарарын шы-ны тыварыңа эвес, а поли-тиктиң өске сорулгалары че-дип алырыңа ажыгалаар дээр ук айтырылгарын өжөтсөң соора көөрүн нинтиледге ая-бадаар дээр чүткүшкүн-дүр.

Чуртта байдал аар болган тууруна, Ленинниң аян-чорук долгандыр маргылаалар улам чидигленип, турарып эптежиле чок болгаш чыгыч чөрүлүзүлүг болуп турар. Бир талазында — социалист идеяның бөдүн буруу шава-рынын чеспээ кылдыр Лени-ни, оон херези база номна-лы шуут хүлээвейи турары, өске талазында — оон өрө-динин чамдык чүүлдерин бо-дал чокка камгалаары база догматиктиң өзү-биле ажы-лаары нинтиледге айымалыг байдалды улам-ла чидиг-ленип, социал улаур тур-жушкунуң ханылаадып турар.

Ленинниң бурундагы тура-ды — чаа эвес, эрчи болгаш дээр ирик болушкунуң-дүр. Ленин болгаш оон чө-күз төөгүге хамааржыр, оон бодалаткан ондуу-чаагай ажыл-херектериниң хемчээли ону бистин канчаар үнелер көөрүвүстү хамаарылга чок-ка өскөрүш чок.

Бистин нинтилед-полити-ки амгыларындык элел-тин байдал тургустунуп кел-ген. Каш-ла чыл бурунгар Ленин дугайында чүгө мак-тал-биле бижип база чугаа-ла оон амгыларын болгаш айма-чорудулаан бичип урууларга база аныктарга үлестер кылдыр коргүзүп ту-рар. Ам дээрге Ленин дуга-йында бүтү-ле чаагай бодал-

лар төрүтү маалдыг колданыр-же-ле «тыгыш салырымыс ча-жыт эвес-ле болгаш. А ма-ддын чыл ажар төдүңе ки-чүңгөй салбаска, оон баш са-ны канчаар өскөрү?

Мен бо-ла назымда мындай чүгө дика-ла таа-рышпайн чок мен. Чүд ол? Шаанда тывалар мадын ча-йын малай-ла ырады көжүр-дөр, семиртип чорду. Ам чамды-тар тайгалар-даа апарган-дыр.

Оон аңгыда, олар была-жыр, ол чер мезини, оозу — сүзүн дээр-дир бис. Кыш-кы олар хары өске херек. Мен мурунда Овурде «Комму-низмге орук» совхозка мал бригадиринге-даа ажаллап турдум. Чайын Улау Хондер-гейге, Анык Хондергейге (ол черлер Чөөн-Хемчиктин девискээри) Овурдун, Чөөн-Хемчиктин, Сүт-Хөлдүн мал-чынары чайын кады хонуп алгаш, малын малдаар, ы-чан артыктажыр чүе-даа чок, эм-даа ындай-ла. Бо тарза-лап, төп районнар ындай чүе-бе, черивис, олар-белчи-риниң дээр, артыкшылыг-даа болза, өске кожалы совхоз-тун мадын олар кирип, олар-ларга, оон кээр-ле чаргы-

дарын карартып, апаа удур өжөөтсө халдаашкынар бе-ли өөсүп турар апарган. Халдаашкыны кылдыр пар-латтыңа ындай чүүлдерин авторлары социалист идея-ны буруу шап, хүдээвейи, ленинизмни кол согушкунга таварыштырып, эрткен он-он чылдарда чаа нинтиледди тургузарда шыгыс хажы-дышкынынары оптуг өзү-би-ле ажыгалап, Совет күрүс-ниң үнелелекчииниң кижилерде белик ат-алдары кан-дыг-даа арга-биле божаны-дырын орадажып турар.

Төөгү дугайында шыгыс чорук долу болур ужурул. Чоңуң улуг ажал-херектериниң төөгүзү ошол макташ-кыны-даа, оон халаттыг арынарын эл-ип-чааары-даа, бүтү чырыктыг, маа-дырдыг чүүлдерин бурун кар-артырың-даа хереклесин ту-рар.

Бистин төөгүсүккө хамаа-рышкан бүтү кижилер дуга-йында соора билишкенин нинтилед меделелге бады-каарын болдуруп болбас. Ле-нинниң өөдөлин, ову-хери-рин оон сөөлүдө тывалган аяны-буру боткан аргылаары эргежок чугула негетинип турар. Ынчаарга салгал бу-руу Ленинни бөдүүн-биле номчуур, көөр дээрин чер-де билдингир. Ынчалзажок чаа-зы-биле номчуру төөгүнүң өөдөлинге, үениң боттут амгыларынга, нинтилед хог-жүлөсиниң перспективала-рында дүшкөн турары чугу-ла. Амгы үеңиң төөгүзүңе Ленинниң элээр черин, оон өөдөлинниң ролун чүгө мачаар тайылыртып, ылаптыг били-ап болур.

Ленинниң номналы, өө-дө-ли, ажылдары, бөдү бүтү кижилер төөлөсүккө хамаа-рышкан. Оон ады Октябрьниң социалист Улау революция-зында, буру дегерге төөгү-лүгүң аргылаадык ол үе-чалы-зында алымыска, туудуш хобалады. Марксисч теория-га, политикага, практикага оон кайгачык улуг салыш-кынын хемчээли оон-биле тодаргайлаатын турар.

XX чүс чылдың баштайгы он чылдарын дуржагазын билип бүтү байла. В. И. Ле-нинниң чогаалык эртем-практиктиң ажыл-чорудула-зынга марксисч турму бу-гун моониттинген, түнел-тинген болгаш сайыратты-ган. Ол дээрге бүтү дегерге төөгүзүңүң элээр чаа үе-чалызын революстуг ханч чаартылгаларын дуржул-газы болган.

Ленин боу эң-не шудургу болгаш чайгыш чокка өөренип чорган. Чижээ, бу-дуртун социалист кылдыр нинтиледтерин өчүтүп бүтү-нитип-биле күрүсүниң болдулар деп чамдык мар-ксисчтериниң үзүл-болалы-га. Ленин Октябрь ре-волюцияны чедир кат-тыжып турганы билдингир болгаш. Социализм үезинде барааныг буаурулге болган

чаалы ундурер, торгаар боор-дур. «Шамбалы» биле Тия-дегге совхозтарын малчы-нары кады-кожа хонрга хоржок чорду. «Тилдегенин» малчыны бир ө-бүдө «Кара-Хаак» совхозтуң Ондумга ча-йын көжүп чедер бөзгө, ча-пызевезин, ыңчангаш дедир көжүп чедип келген таварыл-га бар. Азы ол малчынын чүзүл? Кара-Хаакка хары Кур-Черин чамдык малчы-нары чайлааган-даа турар деп база дынааан мен. Ажыгала чок чер бар-ла болза, кайы-даа совхозтуу болза, мал чайлааган-ла, ында хорамча бар эвес, чүгө хары азыр-кадыны шинчелдеп албан болбайн аан. Бот-болуңга ду-залашкай. Мал дээрге нинти чоңуң, күрүсүниң ышкыжыл. Ынчангаш республиканың удуртуп органы бар айт-рыгже база сагыш салыр, ду-гуржуру болза, эки деп бо-даар мен.

Мен бодал чорурум бо санал-онзалы малчин өөрүм, совхозтарын, колхозтарын удуртукчулары, тускай эртем-чилер чүгү дөс болзар ирги?

Владимир Ильич Ленин 1919 чылдын май 1-де Москвада Кызыл шөлде. (В. И. Ленин дугайында кинодан).

акша турбас деп хой мар-ксисчтериниң соора билишкени Ленин ол үеде база каттыжып турган.

Нинтилед бөдүрүлгезин башкарып таарыштырыңа болгаш продуктуларын эде хуваарыңа күрүне быра-ларын бүтү ужу-дулазын В. И. Ленин бурун-биле ба-рымдалап көрүшкөн, күрү-не системазын демократтыг контролюңуң онза чүгүлээ-ни, демократияны болгаш де-мократтыг бот-башкарылганы апаандал калбартып шапкын хөгжүдөрүн, нинтилед амгыларынның бүтү амгы-ларга массаларын киришти-риниң үзүп келген негелде-зин тодаргайлап айткан.

Бөдүүн болгаш эштериниң азымышкынынары, удуу-ла-жышкынынары чимченишкы-неринге бир үчүк эвес деми-селдиң үезинде бистин хой националдыг чуртувуска на-ционалдыг айттырын шын-тирлээр дугайында Ленинни идея тытып келген.

Капитализмниң тургусканы экономика талазы-биле деп-шигелгел болгаш каттыш-тырыкчы улаанышкыны болур федерацияны болгаш шөг-лө-тинген төөгүдүлгезин, мар-ксисчтериниң хой нуруузу ыш-каш, делегейниң бирги дайы-нынга чедир Ленин хүлээ-вейи турган. Ынчаарга топ-чүткен күрүсеге артарын кү-сөзүңериниң айтталары эр-ген кезеде шинтирилгип камгалап келген.

Октябрьниң тилелгезин улустарын бот-тодараты-нып алырын дугайында айтырыгын херек кырында шинтирлээрн негеп келген. Россияга чаа нинтиледди тур-гузур ында чурттап турар национдарын болгаш өзөш-санын улустарын бир деми-ниң кады ажаллап-чуртта-рын бирги чертеге тургускан. Чүгө дээрге хааныг эрге-ча-гыргага уураалган хостакы улуг революция Россияны девискээринде чурттап турар бүтү улустарын каттышты-рган турган. Буураан импе-рияның буурулуларыга

улустарын бот-догунааш-кыны болгаш бот-тодара-дышкыны аяны-зымы хеп-дере тытын кээр турган. Арыг национал шынарлар ба-рымдалаан тургузулар ты-вылган. Национал шынар де-мектерлг автономнуг обла-стар девискээлдер аайы-биле тургустунуудай берген. А Россияны болгаш Украина-ны губерниялары тургун чердере национал хамаары-ланы барымдалааган, эконо-миктиң эрге-ажыктарга үнел-елеттиген тургузулар тур-густунган. Оларын чамдык-тары үр туруп шыдааган. Ол бүтү хой азы тургузулар өзүлү-ла улусту революция-нын алыс утказын алеткен.

Чурттуң чамгыс аай чоруну камгалап арттырар дээр бо-ла ол айтырыгын улустарын тускайлап үнер эргезин бербишкан, эки тура федера-цияны үнелдигне бот-тандырып болур деп чүеңи Ленин эки билип турган.

(Төңүзү 2-ги армыда).

ХООЧУН ЭЛЕКТРОМОНТЕР

Чааана хоорайда Чөөн-Хемчик районунуң төп эиел-гезинге В. А. Букретин элек-тромаонтерлап ажыдап эге-лээниңде бээр чээрби чыл четкен. Оон кол хүдээлгези — эиелдеге бажынырыңа чы-рык чедирп турар электр-шугунарыңа үрелишкени-нерин болдурубазы, а бир эвес боу берзе, оларын дүрген

чайладыр болур. Дуржул-галыг монтер ажылынын эге хүтирлэден-ле хүдээлгезин аяк сеткилдиг күтүсөдип кел-ген.

Виктор Алексеевич ийи чыл бурунгар хүндүлүг амыс-тылаже үзе-даа, ажыла-ышмаан, буним жижя үр-гүлчүлөшкөн.

Шойдар ДУВЕНДЕЙ.

ТЫВА АССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ЧЕДИГИ ЧЫЖЫНЫН ЧЕДИГИ СЕССИЯЗЫ- НЫН АЖЫТТЫНАРЫ- НЫН ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-нин Дээди Со-вединиң чедиги чыжынын чедиги сессиязы 1991-чылдың апрель 24-те 10 шакта РСФСР-нин КП-зинин Тыва республика комитетиниң По-литиктиң чырымышкын ба-жыныга ажиттынар.

ТЫВА АССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ДОКТАМАЛ КОМИС- СИЯЛАРЫНЫН ХУРАЛДАРЫНЫН ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-нин Дээди Со-вединиң доктаамал комисси-яларынын хуралдары 1991-чылдың апрель 23-те 10 шакта Советтер бажыныга ду-лур.

ТЫВА АССР-НИН УЛУС ДЕПУТАТАРЫ- НЫН КИЧЭНГЕ- ЯНЫН

Тыва АССР-нин Дээди Со-вединиң чедиги чыжынын чедиги сессиязы келген Тыва АССР-нин улус депу-таттарын 1991-чылдың ап-

рель 23-те 9 шактан 21 ша-ка чедир Советтер бажыны-нын № 107 өрээлгези (те-ле-фон 2-55-42), 1991-чылдың апрель 24-те 8 шакта РСФСР-нин КП-зинин Тыва респу-блика комитетиниң Полити-ктиң чырымышкын бажыны-га (телефон 3-34-46) буру-ттар.

ЧАЗАК ХУРАЛЫ БОЛГАН МЫНЧАЛЗА КАНДЫГЫЛ?

ССРЭ-нин премьер-министри В. С. Павлов апрель 18-те ССРЭ-нин Министрлер Ке-нелиниң хуралын эрттирген. Апаа кризистен экономиканы үштүп алырын талазы-биле айтырылгары чугаалашкан. Хуралын ажыдынга чурт-туң кол эртемден-экономис-

тери Л. И. Абалкин, А. Г. Аганбегян, Е. Т. Гай-дар, В. Г. Костиков, Н. Я. Петков, Н. П. Шмелев, Г. А. Явлинский болгаш өс-келер-даа киришкен.

Экономиканы кризистен үштүп алырын талазы-биле кылган чорудар хемчеглерин

хуралдын киржикчилери дет-тең. Оон-биле хемчеглери то-дарагы саналдар кирген. Оларын ук документини че-дир ажылдап кылдыр өөрө-ни көөр деп шинтирп хүлээп аалдыган.

Сөөлү үеде бистин рес-публикада маалдык баш саны элээн хоран, продуктулуг чо-руу эвезеп турары дыка-ла дүвүренич-дир. Ол чүгө ындай дээрге, хамыктын муру-нуда дыка хой кадарчылар-нын ажалыңа ээ-харыса-галар куудулаан. Колхозчуң, совхозчуң маалын казарор дээр хүлээп олган болгаш, оон ош-мечен болур, өлүп көвүдээр дээр бажы-биле харылаал апаар. Малчы кижи бөдүңга мал-маган азы-раара дааа эпит.

Ийе, малчыга совхозу, кол-хозу бүтү-ле таарымчалыг байдалдарын тургузуп бээр албан. Бир-ле дугаарында, малчин ө-бүдө эки шынар-дыг бажы, дегер-херексе-дер, кажаа херек. Олар чок-та малды ажал азывары болушмас. Оон аңгыда, чы-нар-бажы ондай чур-ду-ла-ла түзүп берген турар. Ол дээрге, бир талаа, кижини арыг-шөвөгүнө херек, а ийи-ле, ол-шкык адисканда, соокка доңгаш зараалат ирг чынар-бажыга кирип алыр, ыңгыл-ле бээр боор чүе. Чынар-бажынын каас-коязында эвес, малчыга бо-дүүн, таарымчалыг-ла болза, ол-ла эң ылаңгы апаа са-лар сүгүг дыка тывылбас боор чүе. Совхозтарын, кол-хозтарын удуртукчулары ону сүргэлэп тургаш, тыпын бээр үжүрлүг Чынар-бажын ыяап-ла херек.

База бир айтырыг: мал че-ми. Көрүп чорурга, чамдык совхозтала малчынар ситен белеткее-тир. Мен боум хуула Овурден келген. «Шамбалы» совхозка бир чыл дугузуңда малчыны-лаам. Ол черини кадарчыла-ры боттары ситен келес боор чоруд. Амгы үеде Тайды рай-онунуң мал эртен чылын оон-ситен эң үнүмүннелден чыдап турарын карап-биле көрдүм. Мал күзүн-не күдүп эселден. Ол дугайын «Шам-балы» база бижип турар. Чеп-ле бо тарзалан районнарда

сигенин хол кадымы-биле келес-тир. Мада кыжын шир чепин совхозтар боттары бе-леткээр. Ол шын эвес деп бодалар-дыр мен. Бир эвес би-генин малчынар боттары алаш, арык-буга унаары-дан, алакаттарын, черле те-ника барып шыдаас черде-ден кезер болза, эрткен кү-зүн Тахдынны девискээринге база хой сигенин белеткен ап болур турган. Апаа ыкк буурурар мен.

Сөөлү үеде аныктарын ажыл-биле хандырбас деп-ле турар болгаш бис. Оларын мал чепи белеткее-тир чүе хаара түзүп болбас деп! Аныктарын бригадаларын, эвеноларын тургускаш, олар-нын аразына чарышты орга-низастаар, мурыкчыларын илередип, шапкыл мактаар херек. Ындай арга кайла-даа бар, барын база мурун ра-йоннарда ындай-ла болгаш, а төп районнар ону чүгө тооп көрбөдү?

Бисте шаанда арааттарын ажаллап чоразы аржы-буга-лары бар. Ам оларын чам-дыктарын оон бери бу-дун бар чыдар-дыр. Катан ажиттар, ол чердерин «эри-гизер» херек. Бичин-ле чоот-ка, дилдиктиң суггарар, оон ситен кезер. Ажылды мылчар-органнастаава болза, берге-тей белзивиш ышкыжыл Бо-дун хандыртылар үеде аан. Ам таара, хоб ховартаанда, шаантагы чачылт. Буулар чүгө совхозтар эвес, хары

Каага-оол МОНГУШ
Тыва АССР-нин адаарыг
малчыны. Пенсионер.

[illegible]

Апрель 22 — Чет хуну
БОЙДУСТУ КАМГАЛААРЫ-
НИИТИ ХЕРЕК

Совет Эвилели Бойдушту болгаш бойдуз курааыраа-рин камгалаарынын делегей эвилелини келтирүү болган. Бистин чуртуусу делегейин бойдуз камгалаарынын систе-малыга, экология азырынга бүгүнүнтү кады ажилда-жылдага чогууру турушу ал-камы ол. Ук болуушуну апрель 22-де делегейин Чет хунуни буюууну болган. «Чет хуну» — «Уру-ларга» деп кыйгыны адаа-биле бо чыны ол эртер.

1970 чылда, кажан ук хуну бир дугаар делегейге турда, ону эрттеринге чүг-де Американын Каттыккан Штаттарынын школары, университеттери болгаш элэн каш хоорайлары ки-ришкен. Оон бээр эртерке үе-де бойдуз камгалаарынын, долгадыр турар хуураал-дун байдалынын, дигер амы-танарынын болгаш унуштер-нин чамдык хевирлеринин чыгып турарынын айтыры-ларын чүгө специалистерин эвес, харын-даа чогууна кан-чаар-даа аажок хой массала-рын дүвүрүш эгелзэн. А Чет хуну буюу делегейин экологтук чорудулгазы кыл-дыр шылчы берген — бо чылдак апрельде 141 куру-селен күсүсү миллион кижи-лер айлаа киркир.

Бойдуз болгаш бойдуз курааыраа-рин камгалаары-нын делегей эвилелине ки-рер дугайында шилтирер эвилелешкен республика-ларнын чопшээржилге-биле СССР чыдаа хуураал алган. Делегей эвилелинин ажилы-га республика организацила-рынын илдекейди киржиле-рин Совет национал комитет

ТВ ТЕЛЕВИДЕНИЕ НЕДЕЛЬНИК

АПРЕЛЬ 22
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 «Эртен», 9.00 «Кө-
нүс»

Вторник
АПРЕЛЬ 23
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 «Эртен», 9.00 Чугула
репортаж, 9.20 Фильм-телефильм, 12.00 ТМА, 12.15 — 13.15 Уруларга дамчыдылга (ис-меи дил кызыл), 15.00 «Шылгалда мурунда», Уру-чечен телефильм, 16.10 Со-

хандылар хуураалыгы, оон составында төп болган рес-публика институттарынын эр-темденнери болгаш специа-листери, экология талазы-биле аны-бүрү ниитилерде база эвилелдер кирип турар.

Бойдуз камгалаарынын делегей системасына СССР-нин киржилген дүжулга солур, ниити кижилерге-теннин айтырым — бойдуз-ту, а нидий болганда, чет кырынга амыралды камга-лаары шилтирелеринге кел-жешинкинерин каттыгы-лар арганы бээр. Бо азыраа-зыраа чыгып айтырылар КНО-нуң долгадыр турар хуураал болгаш хогжула-дала-биле конференция-ныга кордуну турар, ук конференция келер чынып Бразилияга болур. (СЭТА-ның корр.).

«КУШ-АЖЫЛДЫН ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ
ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА
Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң
Президиумунун Чарлыы

(Эгези № 70, 71 «Шында»).
МӨНГҮН-ТАЙГА РАЙОНДАН
Донгак Мөнгө Сүрүнүч — улус депутаттарынын район Сөвединиң куускомунуң сан кылдызын чыдаа.
Донгак Ширин-оол Манган-оолович — улус депутаттары-нын район Сөвединиң куус-комунуң сан кылдызын чыдаа.
Маргис Чайдамаа Делгер-овна — Мугур-Аксы суурда аалчылар бажынының эрге-лекчи.
Шокшуй Эшкү-Саар Салчаковна — улус депутаттары-нын район Сөвединиң куус-комунуң социал халдырылга кылдызын бажылар.
«Мөгөн-Бүрөн» совхозтан
Балам Минараш Хомушкү-евна — малчы.
Делгер-оол Шой-оол Иргит-ович — парток секретари.
Доржу Савал Иргитовна — малчы.
Дюлюк Ким Александр-ович — коңсгар.
Кара-Сал Белек Чудакме-ов — малчы.
Комбу Калбак Салча-кович — малчы.
Монгуш Кижир-оол Сехен-оолович — малчы.
Нортат Мөнгө-Байыр Хер-текович — кол мал эмчизи.

Салчак Сагаан Чоргааров-на — секретарь-машинист.
Салчак Бүрбү Аралди-ович — малчы.
Салчак Достак Наады-Хосевич — коңсгар.
Сорюмаа Зоя Шожалова-на — бухгалтер.
Успун Калды-оол Дүдүшова-на — мал эмчизи.
Успун Халзэн Иргитович — моторист.
Хомушкү Аңчы-оол Эрен-зенович — прораб.
Хомушкү Елизавета Херми-овна — бухгалтер.
ССР Эвилелиниң 60 чылы аттыг совхозтан
Бези Хорбин Донгаковна — сарлык каларчы.
Дастан Очур Хомушкү-евич — малчы.
Донгак Кара Кыдырашова-на — малчы.
Донгак Кертик-Кара Сун-дуповна — малчы.
Доскаар Хургулек Салча-ковна — урулар садигиниң кижилеки.
Иргит Алай Кендинович — малчы.
Иргит Элекчи Комбуевич — сарлык каларчы.
Кан-оол Балам Донгак-ович — малчы.
Конгаржап Сержаа Иргит-овна — малчы.
Мөнгө Чамырык Донгакова-на — малчы.

Ооржак Домбу Хоосевич — ажалчы.
Салчак Тас Айзайнович — малчы.
Самбыр-оол Бараан Арак-човна — малчы.
Созур-оол Тейин Иргитова-на — малчы.
УЛУГ-ХЕМ РАЙОНДАН
Булу-Терек ортукам шылалындан
Кыргыс Владимир Темир-Хасевич — бапчы.
Лаклаа Эрик Сатова — бапчы.
Мендел Демир-оол Мөгес-вич — коңсгар.
Опбуа Чолдак Чамановна — интернатта повар.
Ховалыг Галина Уйу-пановна — бапчы.
Чамол Дарий Шарапезова — техникачы.
Шойдан Херал Шойланова-на — техникачы.
«Найрал» совхозтан
Бавуу Түлүш Балчыевич — слесарь.
Даман Манай Монгуш-евич — малчы.
Отуржап Чинчи-оол Алек-сандрович — ник каларчы.
Уулу Сат Чыргалова — пенсионер.
Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң Даргым Ч.-Д. ОНДАР.
Кызыл хоорай, 1991 чылдың апрель 8.

Среда
АПРЕЛЬ 24
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 «Эртен», 9.00 «Ажыл-гыр чарылга», 9.20 Мультфильм, 9.45 Чемпионнар-биле кады, 10.00 «Чер — бүгү-дүшүн», Уру-чечен теле-фильмин баштайгы көргү-зүү, 1-ги серия, 11.15 Уруларга музыкка клауу, 12.00—12.15 ТМА.

Четверг
АПРЕЛЬ 25
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 «Эртен», 9.00 ИХМ-нин медалы, 9.20 Мультфильм, 9.35 «Чер — бүгү-дүшүн», Уру-чечен теле-фильмин баштайгы көргү-зүү, 2-ги серия, 11.10 Футбол, 1-ги тайм, 12.00 ТМА, 12.15 — 13.05 Футбол, 2-ги тайм.

Пятница
АПРЕЛЬ 26
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 «Эртен», 9.00 Урулар-га фильм, 10.00 «16 харыл-дарга чедир база он уугулар-га», 10.45 «Кижиле болгаш хоойлу», 12.00—12.15 ТМА.

Суббота
АПРЕЛЬ 27
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 ТМА, 8.20 Делегей улустарынын чогадылгасы, 8.50 Бистин сазымы, 9.20 «Камгалаа бижик», 9.50 «Чер — бистин динти чаглааысы».

Воскресенье
АПРЕЛЬ 28
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 ТМА, 8.15 Ритмниң гимнастика, 8.45 Спорттогу-тиржы, 9.00 «Эртен эрте», 10.00 «Ада-чуртка бараан бо-луушкун», 11.00 Эртенги хог-лук программалар, 11.30 «Диргит амытанар делегейинде», 13.00 «Көздөңдөң дамчыдылга», 14.00 «Калкышыл», 14.30 Уру-чечен телефильм, 15.00 ТМА, 15.15 «Марш-оол», 16.20 Политиктиң дилалогтар, Теле-көрүкүлөрүн айтырыларга СССР-ниң Дээди Сөведи-ниң Даргыз А. И. Лукьянов харылаар, 17.50 Эстрада концерттери, 18.20 «Уолт Дис-ней көргүзүп тур...», 19.10 «Өг-бүдө экраны, 21.00 «Уе», 21.45 Клубтар чемпионнады, 22.25 Хронограф, 22.40—23.25 Мультфильм.

ИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртенги гимнастика, 8.15 «Калкышыл», 8.35 «Уе», 8.50 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.00 «Уе», 9.15 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.30 «Уе», 9.45 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.55 «Уе», 10.00 «Уе», 10.15 «Уе», 10.30 «Уе», 10.45 «Уе», 10.55 «Уе», 11.00 «Уе», 11.15 «Уе», 11.30 «Уе», 11.45 «Уе», 11.55 «Уе», 12.00 «Уе», 12.15 «Уе», 12.30 «Уе», 12.45 «Уе», 12.55 «Уе», 13.00 «Уе», 13.15 «Уе», 13.30 «Уе», 13.45 «Уе», 13.55 «Уе», 14.00 «Уе», 14.15 «Уе», 14.30 «Уе», 14.45 «Уе», 14.55 «Уе», 15.00 «Уе», 15.15 «Уе», 15.30 «Уе», 15.45 «Уе», 15.55 «Уе», 16.00 «Уе», 16.15 «Уе», 16.30 «Уе», 16.45 «Уе», 16.55 «Уе», 17.00 «Уе», 17.15 «Уе», 17.30 «Уе», 17.45 «Уе», 17.55 «Уе», 18.00 «Уе», 18.15 «Уе», 18.30 «Уе», 18.45 «Уе», 18.55 «Уе», 19.00 «Уе», 19.15 «Уе», 19.30 «Уе», 19.45 «Уе», 19.55 «Уе», 20.00 «Уе», 20.15 «Уе», 20.30 «Уе», 20.45 «Уе», 20.55 «Уе», 21.00 «Уе», 21.15 «Уе», 21.30 «Уе», 21.45 «Уе», 21.55 «Уе», 22.00 «Уе», 22.15 «Уе», 22.30 «Уе», 22.45 «Уе», 22.55 «Уе», 23.00 «Уе», 23.15 «Уе», 23.30 «Уе», 23.45 «Уе», 23.55 «Уе», 24.00 «Уе».

ЧАРЛАЛДАР БҮРОЗУ

ӨӨРЕНИРИН
ССРЭ-ниң Куркинзоуун киноматография ажилдакчы-ларынын мергежилни бедел-дер Бүгү-эвиле институтун-да өөренири күзүннелерин чыдаа-ны национал фильм-пертиң чогадыкчы «Зов» каттыжымшыкы чалап турар.
Уру-чечен, документалдыг, эртем илестерди фильмдерин болгаш билип уугулар киноуун режиссерлар ку-руу, алаа дээди эртемниң кижилерин хуураал алыр.
Өөренири хуураалы 11 ай, стипендия 100 рубль.
Ойнарчылар болгаш ойнарчылар чок кинонуң үл баш-карыкчыларын куруу, алаа ортукам тускай эртем-ниң кижилерин хуураал алыр.

ТАКТ. 9.20 Мультфильм, 9.30 «Футбол допчулаа», 10.00 «Базым», Уру-чечен фильм, 1-ги, 2-ги сериялары, 12.00 — 12.15 Телевидение мездер албаны (ТМА), 15.00 «Хоорай кыдында дээрбе», Уру-чечен теле-фильм, 16.05 Чогадыкчы мастерская, 16.45 Уруларга дамчыдылга (исмеи дил кы-зыл), 17.45 «Ленна дигри», Гармизалдык фильм, 18.15 Л. Шостакович. Прелюдия болгаш скерцо, 18.30 ТМА, 18.45 Рынок хоойлары-биле, 19.15 «Контакт», 19.30 Теле-

иуруктарга, «Өг-бүдө ады-бому», 16.25 Мультфильм, 16.35 Уруларга музыкка клауу, 17.20 «Чемпионнар-биле кады», 17.35 Барымаа-лыг телефильм, 18.15 Фольк-лор ансамблиниң концерттери, 18.30 ТМА, 18.45 Политиктиң дилалогтар, 19.15 «Ажылгыр чарылга», 19.30 Мультфильм, 19.45 «Чер — бүгү-дүшүн», Уру-чечен телефильмин баштайгы көргүзүү, 1-ги серия, 21.00 «Уе», 21.45 «Вид», 22.50 «Кинопаромам».

15.00 «Элзиде ийи кижиле», Уру-чечен телефильм, 16.05 Соууруктарга «Кол-лекционер», 16.20 Му-зыка шыгжамыры, 17.00 Телефильмин баштайгы көргү-зүү, Улетур буюуру-лериң дуаалаа ажал-агы-йың хогжулар дугайында, 17.20 Уруларга дамчыдылга (англи дил кызыл), 18.20 Телерадиококурстун лауреа-ды кылар, 18.30 ТМА, 18.45 Делегейин өг-бүдө туржы, 19.45 «Чер — бүгү-дүшүн», Уру-чечен теле-фильмин баштайгы көргү-зүү, 2-ги серия, 21.00 «Уе».

15.00 Уру-чечен телефильмин бирги серия, 16.20 Со-нууруктарга, «Бажың ком-пел», 16.35 Поезия, Н. Ши-ликов, 16.50 «Тилекилер», 17.50 «Ол албаның экраны-нда», Фильмдер, 18.20 Телерадиококурстун дипломантыз кылар, 18.30 ТМА, 18.45 «16 харылдарга чедир база он уугуларга», 19.30 Мультфильм, 19.45 «Кижиле болгаш хоойлу», 21.00 «Уе», 21.45 Футбол, Чартык финал, 23.25

15.00 Уру-чечен телефильмин бирги серия, 16.20 Со-нууруктарга, «Бажың ком-пел», 16.35 Поезия, Н. Ши-ликов, 16.50 «Тилекилер», 17.50 «Ол албаның экраны-нда», Фильмдер, 18.20 Телерадиококурстун дипломантыз кылар, 18.30 ТМА, 18.45 «16 харылдарга чедир база он уугуларга», 19.30 Мультфильм, 19.45 «Кижиле болгаш хоойлу», 21.00 «Уе», 21.45 Футбол, Чартык финал, 23.25

15.00 Уру-чечен телефильмин бирги серия, 16.20 Со-нууруктарга, «Бажың ком-пел», 16.35 Поезия, Н. Ши-ликов, 16.50 «Тилекилер», 17.50 «Ол албаның экраны-нда», Фильмдер, 18.20 Телерадиококурстун дипломантыз кылар, 18.30 ТМА, 18.45 «16 харылдарга чедир база он уугуларга», 19.30 Мультфильм, 19.45 «Кижиле болгаш хоойлу», 21.00 «Уе», 21.45 Футбол, Чартык финал, 23.25

15.00 Уру-чечен телефильмин бирги серия, 16.20 Со-нууруктарга, «Бажың ком-пел», 16.35 Поезия, Н. Ши-ликов, 16.50 «Тилекилер», 17.50 «Ол албаның экраны-нда», Фильмдер, 18.20 Телерадиококурстун дипломантыз кылар, 18.30 ТМА, 18.45 «16 харылдарга чедир база он уугуларга», 19.30 Мультфильм, 19.45 «Кижиле болгаш хоойлу», 21.00 «Уе», 21.45 Футбол, Чартык финал, 23.25

ЧАРЛАЛДАР БҮРОЗУ

ӨӨРЕНИРИН
ССРЭ-ниң Куркинзоуун киноматография ажилдакчы-ларынын мергежилни бедел-дер Бүгү-эвиле институтун-да өөренири күзүннелерин чыдаа-ны национал фильм-пертиң чогадыкчы «Зов» каттыжымшыкы чалап турар.
Уру-чечен, документалдыг, эртем илестерди фильмдерин болгаш билип уугулар киноуун режиссерлар ку-руу, алаа дээди эртемниң кижилерин хуураал алыр.
Өөренири хуураалы 11 ай, стипендия 100 рубль.
Ойнарчылар болгаш ойнарчылар чок кинонуң үл баш-карыкчыларын куруу, алаа ортукам тускай эртем-ниң кижилерин хуураал алыр.

Өрт айымын болдурбазы-нын шалыкчы айымын ийги-чедн хонуулаа өртке удуз камгалаалды албан чериниң ажилдакчылары 70 ажыг бу-дүрүгө, туудат болгаш өскө-дө черлерге ханалдыны кы-лып, өрт халанын болдурбас айтырыктар талазы-биле чурттаа чонкуз ортууңга 20 лекцияларын, беселелерин чурттаа, урелик 10 электро-чеккини, 19 суугуну ажилдаарын тур каза сок-саткан, өртке удуз камга-

фильм, 19.45 М. Шатров. Фильм-шын, 21.00 «Уе», 21.45 Фильм-шын, улачымы, 23.05 Публицисттик фильмниң баштайгы көргүзүү, 23.35 «Меридиан», 23.50 — 00.40 Коңсгар.

ИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
7.00 «Эртен», 8.00 Эртенги гимнастика, 8.15 «Калкышыл», 8.35 «Уе», 8.50 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.00 «Уе», 9.15 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.30 «Уе», 9.45 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.55 «Уе», 10.00 «Уе», 10.15 «Уе», 10.30 «Уе», 10.45 «Уе», 10.55 «Уе», 11.00 «Уе», 11.15 «Уе», 11.30 «Уе», 11.45 «Уе», 11.55 «Уе», 12.00 «Уе», 12.15 «Уе», 12.30 «Уе», 12.45 «Уе», 12.55 «Уе», 13.00 «Уе», 13.15 «Уе», 13.30 «Уе», 13.45 «Уе», 13.55 «Уе», 14.00 «Уе», 14.15 «Уе», 14.30 «Уе», 14.45 «Уе», 14.55 «Уе», 15.00 «Уе», 15.15 «Уе», 15.30 «Уе», 15.45 «Уе», 15.55 «Уе», 16.00 «Уе», 16.15 «Уе», 16.30 «Уе», 16.45 «Уе», 16.55 «Уе», 17.00 «Уе», 17.15 «Уе», 17.30 «Уе», 17.45 «Уе», 17.55 «Уе», 18.00 «Уе», 18.15 «Уе», 18.30 «Уе», 18.45 «Уе», 18.55 «Уе», 19.00 «Уе», 19.15 «Уе», 19.30 «Уе», 19.45 «Уе», 19.55 «Уе», 20.00 «Уе», 20.15 «Уе», 20.30 «Уе», 20.45 «Уе», 20.55 «Уе», 21.00 «Уе», 21.15 «Уе», 21.30 «Уе», 21.45 «Уе», 21.55 «Уе», 22.00 «Уе», 22.15 «Уе», 22.30 «Уе», 22.45 «Уе», 22.55 «Уе», 23.00 «Уе», 23.15 «Уе», 23.30 «Уе», 23.45 «Уе», 23.55 «Уе», 24.00 «Уе».

ИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртенги гимнастика, 8.15 «Калкышыл», 8.35 «Уе», 8.50 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.00 «Уе», 9.15 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.30 «Уе», 9.45 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.55 «Уе», 10.00 «Уе», 10.15 «Уе», 10.30 «Уе», 10.45 «Уе», 10.55 «Уе», 11.00 «Уе», 11.15 «Уе», 11.30 «Уе», 11.45 «Уе», 11.55 «Уе», 12.00 «Уе», 12.15 «Уе», 12.30 «Уе», 12.45 «Уе», 12.55 «Уе», 13.00 «Уе», 13.15 «Уе», 13.30 «Уе», 13.45 «Уе», 13.55 «Уе», 14.00 «Уе», 14.15 «Уе», 14.30 «Уе», 14.45 «Уе», 14.55 «Уе», 15.00 «Уе», 15.15 «Уе», 15.30 «Уе», 15.45 «Уе», 15.55 «Уе», 16.00 «Уе», 16.15 «Уе», 16.30 «Уе», 16.45 «Уе», 16.55 «Уе», 17.00 «Уе», 17.15 «Уе», 17.30 «Уе», 17.45 «Уе», 17.55 «Уе», 18.00 «Уе», 18.15 «Уе», 18.30 «Уе», 18.45 «Уе», 18.55 «Уе», 19.00 «Уе», 19.15 «Уе», 19.30 «Уе», 19.45 «Уе», 19.55 «Уе», 20.00 «Уе», 20.15 «Уе», 20.30 «Уе», 20.45 «Уе», 20.55 «Уе», 21.00 «Уе», 21.15 «Уе», 21.30 «Уе», 21.45 «Уе», 21.55 «Уе», 22.00 «Уе», 22.15 «Уе», 22.30 «Уе», 22.45 «Уе», 22.55 «Уе», 23.00 «Уе», 23.15 «Уе», 23.30 «Уе», 23.45 «Уе», 23.55 «Уе», 24.00 «Уе».

ИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртенги гимнастика, 8.15 «Калкышыл», 8.35 «Уе», 8.50 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.00 «Уе», 9.15 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.30 «Уе», 9.45 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.55 «Уе», 10.00 «Уе», 10.15 «Уе», 10.30 «Уе», 10.45 «Уе», 10.55 «Уе», 11.00 «Уе», 11.15 «Уе», 11.30 «Уе», 11.45 «Уе», 11.55 «Уе», 12.00 «Уе», 12.15 «Уе», 12.30 «Уе», 12.45 «Уе», 12.55 «Уе», 13.00 «Уе», 13.15 «Уе», 13.30 «Уе», 13.45 «Уе», 13.55 «Уе», 14.00 «Уе», 14.15 «Уе», 14.30 «Уе», 14.45 «Уе», 14.55 «Уе», 15.00 «Уе», 15.15 «Уе», 15.30 «Уе», 15.45 «Уе», 15.55 «Уе», 16.00 «Уе», 16.15 «Уе», 16.30 «Уе», 16.45 «Уе», 16.55 «Уе», 17.00 «Уе», 17.15 «Уе», 17.30 «Уе», 17.45 «Уе», 17.55 «Уе», 18.00 «Уе», 18.15 «Уе», 18.30 «Уе», 18.45 «Уе», 18.55 «Уе», 19.00 «Уе», 19.15 «Уе», 19.30 «Уе», 19.45 «Уе», 19.55 «Уе», 20.00 «Уе», 20.15 «Уе», 20.30 «Уе», 20.45 «Уе», 20.55 «Уе», 21.00 «Уе», 21.15 «Уе», 21.30 «Уе», 21.45 «Уе», 21.55 «Уе», 22.00 «Уе», 22.15 «Уе», 22.30 «Уе», 22.45 «Уе», 22.55 «Уе», 23.00 «Уе», 23.15 «Уе», 23.30 «Уе», 23.45 «Уе», 23.55 «Уе», 24.00 «Уе».

ИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртенги гимнастика, 8.15 «Калкышыл», 8.35 «Уе», 8.50 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.00 «Уе», 9.15 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.30 «Уе», 9.45 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.55 «Уе», 10.00 «Уе», 10.15 «Уе», 10.30 «Уе», 10.45 «Уе», 10.55 «Уе», 11.00 «Уе», 11.15 «Уе», 11.30 «Уе», 11.45 «Уе», 11.55 «Уе», 12.00 «Уе», 12.15 «Уе», 12.30 «Уе», 12.45 «Уе», 12.55 «Уе», 13.00 «Уе», 13.15 «Уе», 13.30 «Уе», 13.45 «Уе», 13.55 «Уе», 14.00 «Уе», 14.15 «Уе», 14.30 «Уе», 14.45 «Уе», 14.55 «Уе», 15.00 «Уе», 15.15 «Уе», 15.30 «Уе», 15.45 «Уе», 15.55 «Уе», 16.00 «Уе», 16.15 «Уе», 16.30 «Уе», 16.45 «Уе», 16.55 «Уе», 17.00 «Уе», 17.15 «Уе», 17.30 «Уе», 17.45 «Уе», 17.55 «Уе», 18.00 «Уе», 18.15 «Уе», 18.30 «Уе», 18.45 «Уе», 18.55 «Уе», 19.00 «Уе», 19.15 «Уе», 19.30 «Уе», 19.45 «Уе», 19.55 «Уе», 20.00 «Уе», 20.15 «Уе», 20.30 «Уе», 20.45 «Уе», 20.55 «Уе», 21.00 «Уе», 21.15 «Уе», 21.30 «Уе», 21.45 «Уе», 21.55 «Уе», 22.00 «Уе», 22.15 «Уе», 22.30 «Уе», 22.45 «Уе», 22.55 «Уе», 23.00 «Уе», 23.15 «Уе», 23.30 «Уе», 23.45 «Уе», 23.55 «Уе», 24.00 «Уе».

ИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртенги гимнастика, 8.15 «Калкышыл», 8.35 «Уе», 8.50 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.00 «Уе», 9.15 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.30 «Уе», 9.45 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.55 «Уе», 10.00 «Уе», 10.15 «Уе», 10.30 «Уе», 10.45 «Уе», 10.55 «Уе», 11.00 «Уе», 11.15 «Уе», 11.30 «Уе», 11.45 «Уе», 11.55 «Уе», 12.00 «Уе», 12.15 «Уе», 12.30 «Уе», 12.45 «Уе», 12.55 «Уе», 13.00 «Уе», 13.15 «Уе», 13.30 «Уе», 13.45 «Уе», 13.55 «Уе», 14.00 «Уе», 14.15 «Уе», 14.30 «Уе», 14.45 «Уе», 14.55 «Уе», 15.00 «Уе», 15.15 «Уе», 15.30 «Уе», 15.45 «Уе», 15.55 «Уе», 16.00 «Уе», 16.15 «Уе», 16.30 «Уе», 16.45 «Уе», 16.55 «Уе», 17.00 «Уе», 17.15 «Уе», 17.30 «Уе», 17.45 «Уе», 17.55 «Уе», 18.00 «Уе», 18.15 «Уе», 18.30 «Уе», 18.45 «Уе», 18.55 «Уе», 19.00 «Уе», 19.15 «Уе», 19.30 «Уе», 19.45 «Уе», 19.55 «Уе», 20.00 «Уе», 20.15 «Уе», 20.30 «Уе», 20.45 «Уе», 20.55 «Уе», 21.00 «Уе», 21.15 «Уе», 21.30 «Уе», 21.45 «Уе», 21.55 «Уе», 22.00 «Уе», 22.15 «Уе», 22.30 «Уе», 22.45 «Уе», 22.55 «Уе», 23.00 «Уе», 23.15 «Уе», 23.30 «Уе», 23.45 «Уе», 23.55 «Уе», 24.00 «Уе».

ИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртенги гимнастика, 8.15 «Калкышыл», 8.35 «Уе», 8.50 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.00 «Уе», 9.15 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.30 «Уе», 9.45 «Чер — бүгү-дүшүн», 9.55 «Уе», 10.00 «Уе», 10.15 «Уе», 10.30 «Уе», 10.45 «Уе», 10.55 «Уе», 11.00 «Уе», 11.15 «Уе», 11.30 «Уе», 11.45 «Уе», 11.55 «Уе», 12.00 «Уе», 12.15 «Уе», 12.30 «Уе», 12.45 «Уе», 12.55 «Уе», 13.00 «Уе», 13.15 «Уе», 13.30 «Уе», 13.45 «Уе», 13.55 «Уе», 14.00 «Уе», 14.15 «Уе», 14.30 «Уе», 14.45 «Уе», 14.55 «Уе», 15.00 «Уе», 15.15 «Уе», 15.30 «Уе», 15.45 «Уе», 15.55 «Уе», 16.00 «Уе», 16.15 «Уе», 16.30 «Уе», 16.45 «Уе», 16.55 «Уе», 17.00 «Уе», 17.1

Степан САРЫГ-ООЛ.

ИЛЫЧИНИ КӨРҮП ЧОР МЕН

(ШҮЛҮГЛЕДЕН ҮЗҮНДҮ)

Москвада Мавзолейде
Бодун — сөөгүн ол-ла хөвөр
Мамы-биле суургаалаан
Барып көргөн, бодун мөн:
«Дейди бүгүн төрө хөвөр
Айлаң-дип, наартынын
Тепкиниге тилек шыдааш,
Ам сен оожум удуу бээди,
Угаам, күжүм хурун берип,
Улаустарың бостан алгаш,
Улуу уулаң хайырладым,
Улуу-биле четтирдим!»
Оршээ болган номнал-
айтым

Өлүм билбес, мөңгө күшүгү.
Ону черде жатыптыс бис —
Огул, кызың дайгыраа бо,
Шөлүтүгө көрүп чордун,
Чөгөңгү ээн — Саян
туртуту—

Улус ат чок: сойт-даа дээр
Урианхайлар огул-дур мен.
Каш-каш чүктөн мангыс динтер
Ханымдары үререп чил,
Когун үзөр челе берген
Хоошугай тыва чоң ол.
Атай, тыва, казах, орус...
Адам адал дилылавайын,
Хааныг хойлаа...
хаалгалаткан
Ханым сөөктү деңге көрдүм.
Хосталганым чымыктым
декредин
Холуң-биле бижи ора эргий
бодан,
Саян ыды карагым
сактып келгеш,
Сайгалган да чедэ бээрин
көрүп ордун.

ЛЕНИНГЕ АЛДАР

Чаагай, улуз аас-кежин, чуртталганым
Чаагычым — Ленинниг херел чымы
Өртемчеге секунд-минут бүрүндө
Өөрүшкү, байырлаады шайнап турар:
Эрин, Тестен, Каргы, Сагыл бажы чедир
Эрэн шокар сүргү шыпкан ховуларда
Хогдуг-омак кадарычар — чыгышчылар
Хомей-сеп ыраадып тур, өөрүп тур.
Балгачыдан Бардык чедир чапты берген
Байлак-чимис хөрүтүрүм шыдааңым,
Далай-хол дег дүжүүндө эштин турар
Тараачын чоң ырм-шоору диниттелди.
Каа-Хем бажы, Бир-Хем бажы хөлдөр, хемисер,
Хайракан, ап-мен турала сынныраа
Адым, мөңгү, демир казар дагыларым,
Ачым, бизан, артыкчылар ыры долду.
Ылаар-сыктаар мугаарады, түргөлдөй
Ылаар, хогдээр өөрүшкүгө солуп берген
Изгү чүрөк, мыак ада — чырык херел
Ленинге тыва чоңдан алдар, макта!

СОНУРГАКТАРГА

НОМ — ШАК
Германиянын Мюнхен му-
ейинде элдегити шак бар:
оң даштык хевир ажимды
казан ном шакка. Ону Милль
Бумель дег шак мастера
1925 чылда чогалдып кылган.

**ЧАНҖЫС УЛУГ
КОМПАС**

Сауд Аравияда 250 муң
ажыг чуртталгыт Мекка деп
хоорай бар. Он сөө чүс чыл-
да ислам шажын-чүдүлүгү
кыжылар ол шыктыг хоорай-
чы кирерде, элдегити, аяла
эвес компастары холга түдүп
алыр турган. Приборуну со-
гунчутажы орукту чүгдө чан-
гыс чоң чүкчө айтыр, а оң
халымында орук картасы бар.

**ИДЕГЕЛДИГ
ДУЗАЛЧЫЛАР**

«Санды таймс мэгзин» жур-
налында диктаторлар бугаар
алыра, амгы үедө Мүрнуу-
Африка Республикада 3 ми-
ллион ажыг дузалчы кылар.
Ол дүлөй кыдыр боттаран-
га дузалчы кыдыр Мав-
таини пудель деп иттарын
азырап алган. Ол иттарын
саны амгы үедө 2 миллион
800 муң ажыг. Артан 200
муң кижин Глини Андерсон
деп херезең кижиниң фир-
мазында иттарын чыкчир
терк-биле садып ап турар.

ХЕМ СУУ ДЕГ АРАГА

Грешияны шаандамыс ко-
лонизы Сибирисеник бай
чурттакчылар бажы ажыр
базаш, байырлаалар үезинде
кыдыр арагын кудумчуларга
хем суу дег топ, аразына
адааныадыр турган. А ил-
дыг хевирлиг хем суу дег,
арага чоокта чаа Италияны
Перуджа хоорайнын кудум-
чуларына агып чыккан: ил-
да кызыл арага бүдүрер фир-
мазын скандинав урелишнин
үезинде 170 муң декалитр
арага тогулган болгаш ук
форма улут когаралга тава-
рышкан.

**САРАШКЫННАР
ХАЛДАШКЫННАР**

Индонезиянын наймыслады
Джакарта хоорайнын муруну
кезинде Кондот районуң
чуртталга кварталдарычө
хой муң сарашкынар сөө-
гү үедө халдап, чоңуну о-
годуң, тарылта шөлүң, харын
бажы иштин бээни урп,
кындерге шоглап турар

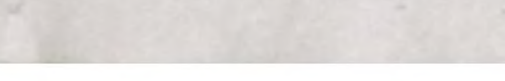
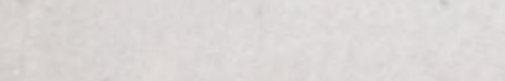
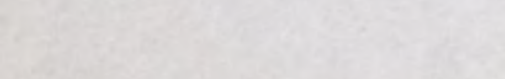
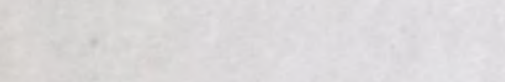

ТЫВАДАН ҮРЯК ЭВЕС ШҮШЕНКОЕДЕ
В. И. ЛЕНИННИҢ МУЗЕЙ-БАЖЫНЫ.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100

Редактор

В. Ф. ЧАДАМБА

АЛЕКСАНДР УЛЬЯНОВ

(Төрүттүнгөн хүнүндөн
бээр 125 чылынга)

Александр Ильич Ульянов (1866-1887) — Владимир Ильич Ленинниң акызы. «Чоңуну тура-соруу» партияны «Күш ажыгдар» бөлүмүнүн организаторлары болгаш улуттук-чүдүлүгүнүн бирээси. Хааныг өзү-чүрүмгө улут револютуг демисел, III Александр хаанын амы-тыныга халлаашкын организастаан база алаа киришкен дээр ону 1887 чылды май 8-те Шлиссельбург шибезинге алып өлтүргөн. Социал-чөптүгү чорук, коңун хосталгаш дээр демиселге ол амы-тыны маадырлыг-биле берген болгаш чырык өртемчеге чүгдө 21 чыл 25 хонук чурттаан.

«Мен болаарымга, революцияже келерге суикутуушкунун херээ чок шыкан, наймамыс салым-чааныг кыжылар ол суикутуушкун алган барып турар. Орус эртемнин азырын болуп шыдар турган мээни ийн өрөөнчүлөрдөм ол мангыс сымыкты» деп, Дмитрий Иванович Менделеев чүрөк саргышкыны-биле чуттаалан.

Химиктиг элментидерин хойдузун 1869 чылда ажыткан шыгалдыг орус эртемден Д. И. Менделеев бола эртемден белик чүве чырык өртемчеге чок деп санап чораш, а оңталдыгы, салым-чааныг өрөөнчүлөрдөм бирээс А. И. Ульянов чырык өртемчеге кижини хосталгашыдан артык белик, өндүр-чаагай чүве чок деп санап көрүшкөн, хаан чазаның каржы суудуну мурунга өршөөл димазынын орунуга «Чоңуну тура-соруу» организашкын политиктиг программасын чарлаан.

Бүгү-делегеги алдаржаны улуг эртемден Д. И. Менделеевтиң сагыш-сеткилинин ханзындын хомудал чуттааланы тааламдыг ийн өрөөнчүлөрдөм бирээс кымы? Ол — 1883 чылда төрүттүнгөн Николай Иванович Кибальчич-дир. Револютуг партияны «Чер болгаш хосталга» организашкын кезиңгү, «Чоңуну тура-соруу» организашкын күөскөн, комитетинин төлөзүн, азын, кави тифогоразынын болгаш динизм мастерскаянын организашкын. II Александр хааны амы-тыныга халлаашкын кирекичи Н. И. Кибальчич 1881 чылда кара-башыга олурган үезинде реактивтиг ужал аппараттың төлөвдөдүн чогаткан. Ону 1881 чылды апрель 4-те Петербурга хаанын шаажылачылар алып өлтүргөн. Анын ыдымы тааламдык кратерин (кратер — Ай кырында билек хевирлиг дагалар) Кибальчич деп алаан.

Алексей ДУРЖАА.

«Билиг» интеллигенция кезиңгү.

САЛЫМ

(БАШТАКАНЫШКЫН)

Чалым кыс сээң ашаң болган
Салымды-дир, мыак сарым.

Акшым берген назымын
Аартыктааң буяның-дир.

Кымыг мөңүн тоңтуу сагып,
Кыбыч-сыйбың чанаваң.

«Кымыл-дустан» азытганжыс
Кырган халым хонг чорзун.

ЧОННУҢ ЭВЕС

Шончактыг сөс дыңдамыла,
Чонун аксын ханчаан диве.

Чонун эвес, ийн-чатыс
Шолуктарың акым-дир ол.

БИЛИК КААР СЕН

Турум хоадуң суу чымыт,
Эжиниңизе—билип каар сен.

Турумкытың билин кымыс,
Эдериңкеш—билип каар сен.

КАТАП ЭЭЛБЕС

Ажыг кыштың соон сүрүй
Ачылгыт чаз эргип келер.

Акшым берген ала-боттун
Анык шаа катап ээлбес.

КАДЫГ ЭР БООП...

Каптагайың үүлөм
Кажымдала таарышкан,

Караам чажым бугуу чоңун,
Кадыг эр бооп көстүсээр

мен.

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

(ПАРЛАЛГАДАН)

Дадар-оол ДОНГАК.

Туугу.

ООН АДЫ БОЛГАШ ӨӨРЕДИИ ӨЛҮМ ЧОК

Бистиг Коммунист партиявистың үндөсүлөкчиз, Совет күрүениң тургузуучу, делегити күш-ажыл кыжыларын улут башкызы Владимир Ильич Ленинниң Мавзолейниң ду-гайында аны-Бүгү медалар, хоозун чагалар, нүгүлдөш-кинер сөөктү үедө дыңдап турар апарган. Чижээ, «Эр-би дорт чылдыг кажымдалыг январь айы» деп төлөвдөм-дамчылаагы мичаар дымчакан: «Владимир Ильич Ле-нинниң мага-бодун хөвөр арттырарын Советтерин II Бүгү-аалак сөздүн 1924 чылды январь 26-да шийтирээс. И. К. Крупская ыдыг шийтирин хулаң адаан». А бир чыл ажыг Үе бурунгар Ю. Карякин СССР-ниң улус де-путаттарынын Съездинге мында деп делегити: «Мурунда шоолуг дыңдалган, барык утундурган бир фактыны бил-дирдим, Петербургуң Волков чевээде алазынын хооруну чанынга ону орунчуларын Ленин күзеп турган».

Дорту-биле чуттааларга, В. И. Ленинниң мага-бодун Мос-квын Кремльде Мавзолейде үндүргөн, Ленинградка а-парып орунчуларын, оң-биле казы ленинниң хөөп каа-рын Карякин деп кижини мидир арын-нуур чокка негезн тур-ган. Ынчанга Ленинге болгаш оң өлүм чок өөрөдиге у-дур өжөжөк чутула бодун турар. «Ленинниң Мавзолей-ниң автору тоогу эртемниң кыдыр кыдыр А. С. АБРА-МОВИЧ 1990 чылды ноябрь № 45 (149) «Ветеран» со-дунга бижээ чуттун моон адаанда доңчулап парладымыс.

Владимир Ильич Ленинниң мага-бодун ажылым чоң кы-дыр хөвөр кадалгаш арт-тырар дугайында доңчулап Советтерин II Бүгү-аалак сөздүн 1924 чылды январь 26-да хулаң адаан «Чэрби дорт чылдыг кажымдалыг январь айы» деп доңчула-дыг телефилмниң авторларын айттылаан, «И. К. Крупская ыдыг шийтирин хулаң адаан, ала-мичаар чевээс сөөктүн боттары нечел каан. Владимир Ильич Ленинниң мага-бодун хөвөр кадалгаш Мавзолейде туа-рынга Надежда Константино-вна Крупская удуз болган-дыр деп бодал ол телефилмни көргөн хол кыжыларын са-гымын кирип келген.

Делегит протестиралдык, күш-ажыл кыжыларын баш-кызы, Коммунист партияны үндөсүлөкчиз, Совет күрүе-ниң тургузуучу В. И. Ле-нинниң өлүм чок өөрөдиге, амидир-чуртталгазынга бо-лгаш ажыл-чорудалганын-га маадырштыр хоозун чута-аларын, өжөжөн нүгүлдөш-ки-нерин сойгалан илдерин, тоогуун шийин кыжыларе бодуңа адынаады деп тур-густуушкунун амы нарын үезинде эргөжөк чутула.

Тоогуун шийин мындыг: Со-веттерин ийги Бүгү-аалак сөздүн 1924 чылды ян-варь 26-да И. К. Крупская олуршкан болган В. И. Ле-нинниң чуртталгыг тургала-дыг сактымын кыдыр ду-гайында бижээ чутула, В. И. Ленинниң Мавзолейни тузар болган-дыр 1938 чылда, мо-

чүрүгүн муруну чармында каш ай бурунгар күз чордан. Профессор мында деп бижээ: «Надежда Константиновна ийичаада Владимир Ильич-нин мага-бодун азын ур-а-рун турган. Ынчаарга, ол ме-дизинада чутула чажан-аа тур-базын тоогуун архив мате-риалдары тодаргай болгаш бү-зүрөдиг бадаткап турар. Оон делегити «Ленинниң Кремльде Кабинет-квартира» музейиниң директору, тоогу эртемниң кыдыр А. Н. Шефөр база бадаткаан.

Тоогуу Ю. Жуков (СССР-ниң Тоогу институту) деги Карякинниң хоозун нүгү-лдөшкенин, деткирин ора-далашканын база делегити бо-доткан. «Ленинниң мага-бо-дун Мавзолей кырында илдер-нин алаада чылдар. А Ле-нинниң мага-бодун кырынга кыжылар кылаштып турар. Ынчанга Ленинниң мага-бо-дун Мавзолейде үндүргөн, өскүр апарып, черге орун-чулар херек». Жуковтун ол делегити база хоозун бо-лгаш өжөжөн нүгүлдөшкени бо-лган — Ленин дугайында алаадыг «сакты» салым-чанын чыгарган. В. И. Ленинниң мага-бодун илдер алаада эвес, а Мавзолейде өскүр өрөдиге чылар.

Ю. Карякинниң болгаш Ю. Жуковтун нүгүлдөшкени-ниң ол делегити таварыла-ды эвес. В. И. Ленинни бо-доткан, оон өлүм чок илдер-ниң, номналдар, Комму-нист партияга, оон органи-зацияларына, Совет эрге-ча-лаагы удуз, антикоммунист-гырга удуз, антикоммунист-чалык хевирлерде, харын на-ймыс Москвада, Октябрь революциянын кыдыр Ле-нинградта бээни амга чедир соксаван турар.

А СССР-ниң улус депутат Г. В. Быков мында деп деле-гити: «Чок эң Карякин, Вла-димир Ильични өскө черге катал орунчулар болза, ону чоң хулаң адаас. Ажылым кижин мен, а силерин чута-анары деткивин тур мен. А ол шыкан академик С. С. Де-бов улам тодаргай делегити: «Ленинни черге орунчуларын саяалдап турар кыжылар оң-биле казы ленинниң хөөп каарын орадаладып турар-дыр».

СССР-ниң улус депутат-тарынын Съездинге Карякин-ниң делегити сөздүн ССКП ТК-ның чанында Марк-сы-ленинниң институтун В. И. Ленинни Чогаалар секторунун эргөжөкчиз, тоо-

дуз болган алаа оон мага-бодун хол илдерин алаа чок көең кыдыр хөвөр ар-тырар дугайында шийтирин хулаң адаанга маадырштыр хоозун чута-аларын, өжөжөн нүгүлдөш-ки-нерин сойгалан илдерин, тоогуун шийин кыжыларе бодуңа адынаады деп тур-густуушкунун амы нарын үезинде эргөжөк чутула.

Тоогуун шийин мындыг: Со-веттерин ийги Бүгү-аалак сөздүн 1924 чылды ян-варь 26-да И. К. Крупская олуршкан болган В. И. Ле-нинниң чуртталгыг тургала-дыг сактымын кыдыр ду-гайында бижээ чутула, В. И. Ленинниң Мавзолейни тузар болган-дыр 1938 чылда, мо-

малым барык шүтүзүн бе-рип турдун. Владимир Ильичниң өөрөдиг турган Казань уни-верситетинде бажымын бир өрөөдиге Ленинни музейин ажиткан. Анаа 1968 чылды августта барып, улуг сонур-гал-биле көргөн мен. Өөрөдө сөс олуртуг болуп парта-лар бар, а эжеке тааламдык ийги партияны хулаң адаан Владимир Ильич олурун өөрөдиг турган Ленинниң Симбирск гимназияны зоос-ка дугайында бышкан бидиг аттестадан ол партага олур-уп алгаш, номчун, ону дү-жүрүп бижип алып аас-ке-жикти болган мен.

Феодализм үезинде тыва артаргычын мындыг ырыз турган: Дески чүве турбас кыдыр Делегити кынар номнал, Бурунгулар кылган болза, Бурунгу чүге көрбөз.

Ынчаарга Ленин башкы — бурган эвес, мычалажок оң өөрөдигин шийиниң, чөптү-дү, өлүм чөптүгү Бүгү-аалак сөс. Ынчанга Ленинниң номналын чүрээде кадала-лап чор мен.

Оон ТОВУУ.

Партияны болгаш күш-ажылым хоочуну.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.

Кроссворту Айдис МОНГУШ тургускан.